



door Jaap D. Homan

## Struunroute in Marnegebied laat Ulrum 'buiten schot'

**V**an kerk tot museum. Zo ging het tenminste dit voorjaar met de in 1862 gebouwde kerk van Houwerzijl. De kerk werd eerder aangekocht door de stichting Toeristische Ontwikkelingsmaatschappij Marengedebied (TROMM), een stichting die de recreatie in het gebied wil bevorderen. Dit moet worden bereikt door tal van kleine toeristische attracties te ontwikkelen, die in de toekomst door middel van een toeristische route met elkaar worden verbonden. Na de aankoop van de

Schouwerzijl. Maar helaas, het land lag daar echter hoger dan in het Houwerzijlvest en dus werd aangedrongen op een peilverlaging in het Schouwerzijlvest. Het duurde maar liefst 120 jaar eer het Schouwerzijlvest daarmee akkoord ging.

Door de versnipperde organisatie van de zijlvesten werd de toestand van de afwatering in de provincie Groningen er niet beter op. Alleen een grootschaliger aanpak zou aan die situatie een einde kunnen maken. Die mogelijkheid diende zich in 1848 aan



■ Het thememuseum in de oude kerk van Houwerzijl is nu tijdelijk in Kerstfeer. Foto: Frigo Fotopers

kerk werd een oproep geplaatst in de regionale pers en konden jonge ondernemers hun idee voor een nieuwe bestemming kenbaar maken. De bedenker van het beste idee kon de kerk kopen voor het symbolische bedrag van één gulden en het plan in praktijk brengen. Het werd dus het museum "De Theefabriek", onder meer omdat dit het minst storend was voor de dorpsgemeenschap van Houwerzijl. Een deel van de kerk is ingericht als theehuis, waar men niet alleen thee kan drinken maar ook een lichte maaltijd kan gebruiken. Er zijn maar liefst 180 (!) soorten thee en naast een gewone theehoek zijn er ook een oosters zijte en een Engelse tearoom. Tot 1 april is het museum (tel. 05957-2053) alleen in het weekeinde geopend (10-17 uur); daarna weer dagelijks, behalve op maandag. Ook beide Kerstdagen kunt u er terecht, onder meer voor een 'special tea'.

Het Theemuseum is vanmiddag de centrale plaats bij de presentatie van Struunroute 9, een wandeling in de gemeente Ulrum. Het boekje (f.3,95) is een uitgave van de Stichting ter ondersteuning van de Vereniging Kleine Dorpen Groningen. Weliswaar heet deze door Yvonne van den Berg samengestelde Struunroute 'Wandelen in de gemeente Ulrum' maar Ulrum zelf blijft buiten schot. De wandeling met een lengte van ongeveer 15 kilometer gaat door het westelijk deel van de landstreek 'De Marne' en doet de dorpen Zoutkamp, Vierhuizen, Niekerk en Houwerzijl aan.

Verwijst de naam Zoutkamp naar de zoutwinning die er eeuwen geleden plaatsvond, de naam 'Houwerzijl' is ontleend aan de sluis die er vroeger was. Het Groninger woord voor afwateringssluizen is zijl en deze sluis bevond zich bij het plaatsje De Houw. De eerste sluiszen werden enige eeuwen geleden al aangelegd nadat stukken land waren omringd door dijken om op die manier het zeewater buiten de deur te houden. De aanleg van dijken betekende wel dat het regenwater niet weg kon en daarom werden die sluiszen aangelegd. Het gebied dat op een bepaalde sluis afwaterde werd een zijlvest genoemd; de dorpsgebieden van Leens, Ulrum en Vierhuizen vormden het Houwerzijlvest.

De afwatering leidde tot de nodige conflicten want voor bouwland was een lager waterpeil nodig dan voor weiland. Die conflicten ontstonden zowel binnen zijlvesten als tussen zijlvesten onderling. Zo kwam het bijvoorbeeld in 1717 tot een meningsverschil tussen het Houwerzijlvest en het Schouwerzijlvest want door het dichtslippen van het afwateringskanaal naar de Houwerzijl moest het overtollige water worden geloosd op de

door een grondwetswijziging waarbij de vorming van waterschappen werd geregeld. Acht jaar later werden het Houwer- en Schouwerzijl met nog enige andere zijlvesten verenigd tot het waterschap Hunsingo.

### Zoutkamp

Terug naar Zoutkamp waar ook het beginpunt van de route is. Het is van oudsher een vissersdorp; in de vorige eeuw werd van hieruit vooral Noordzevis gevangen. Door concurrentie van IJmuiden en door overbevissing (ook toen al) kregen de Zoutkamper vissers aan het einde van de vorige eeuw moeilijke tijden te verwerken. Ging een deel van de vissers werken op schepen uit andere vissersplaatsen, velen gingen zich concentreren op de Waddenzee of de Lauwerszee waar vooral op garnalen werd gevestigd. In het begin van deze eeuw werd eerst nog op consumptiegarnalen gevestigd maar na verloop van tijd werden drogerijgarnalen, bestemd voor de verwerking tot veevoer, belangrijker. Als gevolg van de kelderen van de prijzen tijdens de crisissjaren werd in 1934 de drogerijgarnaal het eerste visserijproduct dat door de overheid werd gesubsidieerd. De Centrale voor Pluimvee en Eieren nam de gedroogde garnalen tegen een vaste prijs af.

Na de tweede wereldoorlog werd nog eens een poging ondernomen om de Noordzevisserij nieuw leven in te blazen maar dat mislukte evenals een eerdere poging, direct na de eerste wereldoorlog. In 1968 bestond de visaanvoer dan ook voor bijna 100 procent uit garnalen met in dat jaar een aanvoer van maar liefst 2.4 miljoen kilo. Een jaar later werd na de afsluiting van de Lauwerszee de vissersvloot verplaatst naar Lauwersoog. Nu wordt de haven van Zoutkamp voornamelijk nog gebruikt door de pleziervaart.

Heeft het dorpje de grootste bekendheid te danken aan de visserij, vroeger was het ook een vestingplaats, vooral omdat het zeer strategisch aan de monding van het Reitdiep lag. Tot het graven van het Eemskanaal in 1876 was het de enige verbinding van de stad Groningen met de zee. In de 80-jarige oorlog werd door de Spanjaarden de sterke (legerplaats) Zoutkamp opgericht; veel later, rond 1800, legden de Fransen er een batterij (opstelling voor kanonnen) aan. In 1882 werd de sterkte officieel opgeheven maar de structuur van de vestingplaats is in de bebouwing nog zichtbaar.

